ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/337947956

Türkiye'de Çocuk İşçiliği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Conference Paper · October 2018

CITATIONS
3

READS
1,785

2 authors:

Salih Dursun
Karadeniz Technical University
56 PUBLICATIONS **364** CITATIONS
SEE PROFILE

Mustafa Şen
Karadeniz Technical University
20 PUBLICATIONS **83** CITATIONS
SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

The Effect of the Perceptions of Correctional Officers of Job-related Affective Well-being on Tendency to Leave the Job View project

Taxi Drivers, Work-related Violence View project

All content following this page was uploaded by Mustafa Şen on 16 December 2019.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

Uluslararası
Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi
- Tam Metinleri -

Sözlü Sunumlar

10-12 Ağustos 2018 / Ukrayna

Editör

Sami Baskın

Yayın No.: 02

ISBN: 978-605-81236-1-8

Yayımlanma tarihi: *15 Ekim 2018*

Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi Tam Metinleri

Editör: *Sami Baskın*

Yayıncılık Sertifika No: 77535

Genel Yayın Yönetmeni: *Sami BASKIN*

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
1. Basım, Elektronik Kitap (DVD, VCD, CD, Bellek) (Çevrim dışı)
210 x 297 *mm*
Kaynakça var, dizin yok.
ISBN 978-605-81236-1-8
1. Eğitim 2. Bilim 3. Teknoloji

PDF yayın

Basım ve Çoğaltım Yeri

Fakülte Kitabevi - Yeni Pazar Mh. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok Çayeli / RİZE

ÖN SÖZ

Ülkelerin yarışı artık bilimle, sanatla, eğitimle ve dahası teknolojiyle gerçekleşmektedir. Daha çok bilim üreten, sanata ve eğitime yatırım yapan, yeni teknolojik gelişmelere öncülük edenler diğerlerinden bir adım öne geçmektedir. Bu yüzden bilim, sanat, teknoloji alanlarında üretilen yeni bilgilerin gün ışığına çıkarılması, tartışılması ve olgunlaştırılması oldukça önemlidir. Dahası dünyadaki gelişmeleri takip edebilmek ve ürettiğimiz bilgileri dünyadaki emsalleriyle bir araya getirmek çalışmalarımızın değerini ortaya çıkarmayı ve bir öz değerlendirme yapmayı sağlamaktadır. Ukrayna'nın Odessa şehrinde bulunan I.I. Mechnikov Odessa National University'de gerçekleşen Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresinin de böyle bir amacı vardır. Türk bilim insanlarının eğitim, bilim ve teknoloji alanında ürettiği bilgileri hem birbirleriyle hem de yabancı bilim insanlarıyla paylaşmalarını sağlamak ve yeni fikirlerle bu çalışmaları olgunlaştırmak için 10-12 Ağustos tarihlerinde gerçekleşen bu kongreye Türkiye'den gelenlerin yanında *Ukrayna, Pakistan, Mısır, Fas, Cezair, KKTC, Ürdün, Filistin, BAE* gibi farklı on ülkeden bilim insanı iştirak etti. 10 ve 11 Ağustos'ta gerçekleşen sunumlarda müzikten eğitime, bilimden sanata pek çok konu ele alındı, tartışıldı ve değerlendirildi. Onur Oral (Türkiye), Yuliia Tarasiuk (Ukrayna), Yassine Aoussar (Fas), Razia Anjum (Pakistan), Ahmet Afif (BAE) ve Aymen Hamid (Mısır) gibi davetli konuşmacılar kongrede özel sunumlar yaptılar. Bu yüzden Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi Akademik Teşvik Yönetmenliği'nde belirtilen uluslararası kongre şartlarına haiz bir etkinlik oldu.

Elinizdeki bu kitap, pek çok alanı ve bilim insanın çalışmasını (sözlü sunumlarını) bir araya getiren bir derleme niteliğindedir. Kongreye katılanları veya katılma imkânı bulmayıp söz konusu sunumlara ilgi duyanların istifade etmesi amaçlanarak hazırlanmıştır.

Bu vesileyle 10-12 Ağustos tarihlerinde Ukrayna'nın Odessa şehrindeki I.I. Mechnikov Odessa National University'de gerçekleşen Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresine katılım gösteren bilim insanlarına ve emek verip kongrede her şeyin yolunda gitmesi için çaba sarf edenlere tekrar teşekkür ediyorum. Başka etkinliklerde daha büyük bir coşku ve heyecanla birlikte olmayı, yeni yeni konuları paylaşmayı, tartışmayı umut ediyorum.

Saygılarımla…

Sami BASKIN
Editör

KURULLAR

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Adem İşcan

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Adem İşcan
Prof. Dr. Faruk Yamaner
Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Akçay
Dr. Öğretim Üyesi Ender Eyuboğlu
Dr. Öğretim Üyesi Asad Layek
Dr. Öğretim Üyesi Sami Baskın
Dr. İzzet Karakulak

SEKRETARYA

Arş. Gör. Özlem Gedikli
Arş. Gör. Tuğba Kocadağ Ünver
Öğretim Görevlisi Olcay Söngüt

BİLİM VE DEĞERLENDİRME KURULU

Prof. Dr. Adem İşcan – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ahmad Alhosain – Şam Üniversitesi (Suriye)
Prof. Dr. Ahmad Mohamad Wais – Bahreyn Üniversitesi (Bahreyn)
Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı – Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Aykut Emre Bozdoğan – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Küçük – Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muslih Abdel Fattah Najjar – Hashemite Üniversitesi (Ürdün)
Prof. Dr. Mustafa Çolak – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Olga Brusilovska – Odessa Ulusal I.I. Mechnikov Üniversitesi (Ukrayna)
Prof. Dr. Suat Ungan – Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ferit İzci – Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mesut Gün – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Nuh Doğan – Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Oğuzhan Sevim – Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ömer Faruk Sönmez – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Pınar Ülgen - Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Yakup Poyraz – Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Abdulhalim Abdullah – Artuklu Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Adem Şahin – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Ahmad Tuama Halabi – Katar Üniversitesi (Katar)

Dr. Öğretim Üyesi Ahmad Yasouf – Lyon Üniversitesi (Fransa)
Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Dağlı – Ordu Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Delloui Nasreddine – Mascara Üniversitesi (Cezayir)
Dr. Öğretim Üyesi Dyiaa Adeen Alkalesh – Humus Üniversitesi (Suriye)
Dr. Öğretim Üyesi Elif Açıl – Mustafa Kemal Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Erhan Akın – Adıyaman Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Leyla Bahar – Mersin Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Murat Şengül – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Said Kıymaz – Adıyaman Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Noyan Güven – Kastamonu Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Özkan Aydoğdu – Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Özkan Sapsağlam – Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Salih Demirbilek – Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Yasin Gökbulut – Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Türkiye)
Dr. Öğretim Üyesi Yuliva Tarasiiuk – Odessa Ulusal I.I. Mechnikov Üniversitesi (Ukrayna)
Dr. Öğretim Üyesi Walid Sarakbi – Hama Üniversitesi (Suriye)
Dr. Glebov Sergey – Odessa Ulusal I.I. Mechnikov Üniversitesi (Ukrayna)

İÇİNDEKİLER

Evli Kişilerin Psikolojik İyi Oluş Hali İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki 1

Phobeus Etkisi Ve İş Ahlakı İlişkisi (Türkiye Örneği) 8

Türk Akademik Yazınında Estetik Liderlik Anlayışının Saptanmasına Yönelik Bir Araştırma 15

Ameliyathane Ortamındaki Çalışma Koşullarının Sağlık Çalışanları Açısından Değerlendirilmesi.....30

Ameliyathane Ortamının Hekimler Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri (Pilot Çalışma) 37

The Competition in The World Economy And It's Determinants.....44

Çağdaş Sanatta Yeni Bir Yaklaşım: Biyo- Sanat.....52

Sıradan Malzemeler ve Nesnelerin Füsun Onur'un Sanatında Dönüşümü 68

Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Motivasyonunu Etkileyen Faktörler.....80

Beyaz Eşya Satış Mağazalarında Çalışan Personelin Müşteri Memnuniyeti Üzerine Etkisinin Araştırtması: Kahramanmaraş Örneği.....91

The Qıra¯a¯t And Tafsīr Disciplines in The Andalusia Fahrasah Tradition 95

Uzaktan Eğitim Programına Kayıtlı Öğrencilerin Çevrimiçi Sınava İlişkin Tutumlarını Ve Başarı Kaygı Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma 108

Etkin Öğrenme Ortamlarında İşbirlikli Öğrenme Takımlarının Çoklu Ortam Tasarımı Ve Üretimi Görevine İlişkin Performanslarının Değerlendirilmesi.....122

Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği: AB Ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırması 139

Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeyi ile Sosyal ve Duygusal Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki 150

Disk Hernisi İle Hastaneye Yatan Hastalarda Ameliyat Öncesi Ve Ameliyat Sonrası Hemşirelik Bakımı Algıları 154

Bir Ortaçağ Kadınının Aynasından Onur Ve Varlık Olgusu: Chrıstıne De Pizan.....161

Güneybatı Türkiye Gravite Anomalilerinin Optimum Bouguer Düzeltme Yoğunluğunun Tahmini.....168

Evrensel Bir Tehlike Olan Medya Manipülasyonuna Karşı, Bir Kalkan Olarak Medya Okuryazarlığı.....173

The Relationship between Direct Foreign Capital Investment, Economic Freedom and Economic Growth in Emerging Markets.....189

Economy-Law Interaction And Economy Law 199

Türkiye'de İslami Finansın Ekonomi Politiği 205

Film Adaptation as Translation in the Example of Elia Kazan's *A Streetcar Named Desire*.....220

Futbolda Yükselti Antrenmanı: Fizyolojik Temelleri ve Antrenman Uyarlamaları 225

Üç Telli ve Dört Telli Klasik Kemençenin İcra Bakımından Karşılaştırılması 233

Gündelik Yaşamın Korku ve Haz Ekseninde Kuşatılması: Yeni Gözetim Olgusu 245

Kavramsal Değişim Metinlerinin Öğrencilerin Başarılarına Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması 257
Bir Durum Çalışması: Fen Öğretiminde Oyunla Desteklenmiş Probleme Dayalı Öğrenmeye İlişkin Öğrenci Görüşleri 275
Türkiye'de Tarım Sektörünün İklim Değişikliğine Etkilerini Azaltmak İçin Uygulanan Projeler 288
Modern Ebeveynliğe İlişkin Kavramsal Biçimler 301
Değişen Toplumsal İletişim Biçimleri: Kitle İletişimi Sosyal İletişime Karşı 308
Kadın-Mekân İlişkisine Dair Yeni Bir Biçim: Sosyal Medyada Sunum Furyası 314
Chemical Modification Of Lignocellulose Natural Shell Waste For The Preparation of Advanced Bisfenol-A Type Epoxy Composite Materials 322
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ders Dışı Konuşma Etkinlikleri 327
KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Bölümlerinde Son Sınıf Öğrencilerinin Girişimcilik Hakkında Bilinç Düzeyinin Araştırılması 337
Kuvvet Antrenmanındaki Hormonal Değişimler 341
Çocuk ve Adolesan Dönemi Bireylerde Cinsiyete Göre Vki ve Vücut Bileşimi Değerlerinin Karşılaştırılması: Bir Diyet Polikliniği Örneği 345
Kaur H,Hyder ML, Poston WS. (2003). Childhood overweight: an expanding problem. Treat Endocrinol. 2(6):375-388. 352
Adıyaman, Mardin, Mersin ve Osmaniye İllerinde Tarımsal Arazi Piyasası 353
Matematik Dersi Materyallerinin İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarısına ve Tutumuna Etkisi 360
Managing Change in The Aviation Sector Implementation At Airline 370
Kentsel ve Kırsal Ortaokul Öğrencilerinde İnternet Kullanımının Karşılaştırılması 379
Methods of Analysis of Metformin Active Substance Used in Type II Diabetes and its Treatment 385
Niyazi Sayın Tavrında Ney Sazında Kullanılan Terim Ve İşaretler 389
Kitlesel Açık Çevrimiçi Ders Yoluyla Uzaktan Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenler 393
Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Üzerine Tespitler 400
Öğretmen Adaylarının Eğitimde Drama Kullanımı Konusundaki Becerilerinin Değerlendirilmesi 404
Benign Prostat Hiperplazisinde Fibronektinin Rolü 408
A Psycho-Educational Group for Parents of Gifted Children: A Qualitative Evaluation 413
İç Denetim ve Örgüt Kültürü İlişkisi: Bir Kamu Üniversitesi Örneği 420
Risky Behavior Among University Students 429
Fatigue and Situational Awareness in Aviation Safety 437
Significant Analytical Studies for Pantoprazole Sodium and Similar Substances 446

Türkiye'de Geleneksel Bir Gıda Olan Simidin Popüler Kültür Öğesi Olarak Tüketimin Belirlenmesi 450
Türkiye'de Dezavantajlı Grup Olarak Çocuklara Yönelik Uygulanan Çocuk Dostu Şehirler Projesinin Değerlendirilmesi: Lüleburgaz Belediyesi Örneği 456
Nedenleri Ve Etkileri Bakımından Açlık Sorunu Ve Sosyal Dışlanma İlişkisi: Mevcut Durum Ve Politika Önerileri 477
A Study of Interior Positioning Technologies 487
Genç Yetişkinlerde Aile Ortamı ve Affediciliğin Öznel İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi 496
Türkiye'de Tarım Sektörünün İklim Değişikliğine Etkilerini Azaltmak İçin Gerekli Önlemler 506
Türkiye'de Yetişen Tıbbi Ve Aromatik Bitkilerin İhracatı Ve İthalatı 513
Türkiye'de Çocuk İşçiliği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri 519
Türkiye Endüstri Sektöründe Elektrik Tüketimi 526
Türkiye Endüstri Sektöründe Enerji Verimliliğinin Artırılması 534
Türkiye Endüstri ve Tarım Sektörlerinde Elektrik Tüketiminin Karşılaştırılması 539
Futbolda Küresel Konumlama Sistemlerinin (GPS) Kullanımı 545
Land Surface Temperature Retrıeval From Landsat 8 Imagery: A Case Study Of Kiev – Ukraine 550
Web-Based Tree Information System For Urban Parks: A Case Study Of Alija Izetbegovic Park, Kahramanmaras - Turkey 558
Calculating Actual Evapotranspiration in Iskenderun, Turkey Using Landsat 8 Imagery With The Sebal Model 570
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı 586
Filmlerle Yabancılara Türkçe Öğretimi: 120 Filmi Etkinlik Örnekleri 593
Lise Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Ve İletişim Becerileri 600
Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği: AB Ülkeleri Ve Türkiye Karşılaştırması 625
Yabancı Dil Öğretiminde Rol Yapma Tekniğini Kullanmanın Kelime Öğretimine Etkisi 635
Tipografi Tasarımında Biçim ve İşlev İlişkisi 646

Türkiye'de Çocuk İşçiliği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Salih DURSUN - Mustafa ŞEN

GİRİŞ

Çocuk çalışan sorunu geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli küresel problemlerden biridir. Çocuk çalışan veya çocuk işçiliğinin nasıl tanımlanacağı konusunda ise evrensel bir tanımlama olmamakla beraber, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bu kavramı, çocukluk çağında, çocuğun fiziksel ve mental gelişimine zarar veren ve çocuğun potansiyelini ve onurunu olumsuz etkileyen çalışma şeklinde tanımlamaktadır (http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm). Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ise çocuk işçiliğini, "çocuğun yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan iş" olarak tanımlamaktadır (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı 2017-2013, 2017: 13).

Çocuklar tarihin her döneminde çalıştırılma biçimleri farklılık göstermekle beraber çalışma hayatı içerisinde yer almıştır (Tokol, 2013: 56). Sanayi öncesi toplumlarda çocuklar ekonomik kaynaklı değil daha çok sosyo-psikolojik nedenlerle (Dursun, 2017: 161) çalışma hayatı içinde yer almışlardır. Bu dönemde çocuklar aile ve akrabalarının yanında belli mesleki becerileri öğrenmek ve toplumsal sistemin kurallarını aktarmak amacıyla daha çok ev işleri veya tarımla ilgili işlerde çalıştırılmıştır (Yıldız, 2007: 83; Duyar, 2013: 2). Sanayi devrimi ile birlikte çocukların ücretli işgücü olarak çalışma hayatı içinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle sanayi devriminin ilk yıllarında düşük ücretle çalıştırtılabilmeleri, basitleştirilmiş üretim tekniğinin çocuk emeği kullanımını kolaylaştırması, kolay yönetilir olmaları vb. nedenler çocuk işgücü kullanımını yaygınlaştırmıştır (Altan, 2004: 47).

Çocuk çalışan sorunu yalnızca Türkiye'nin değil özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ağırlığını hissettiren küresel bir sorundur. Günümüzde milyonlarca çocuk; fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan zarar veren ve ulusal ve uluslararası yasalara uygun olmayan koşullarda çalıştırılmaktadır (Gülçubuk, 2012: 77). ILO'nun tahminlerine göre dünya genelinde 5-17 yaş arasında 152 milyon çalışan çocuk bulunmakta ve bunların 73 milyonu tehlikeli işlerde çalıştırılmaktadır. Bu çocukların önemli bir kısmını ise 5-11 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır (%48). Çalışan çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında ise, %58'inin erkek (88 milyon) ve %42'sinin kız (64 milyon) çocuklarından oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çocuk emeğinin yaygınlığı bakımından Afrika kıtası %19,6'lık payıyla ilk sırayı çekmekte, bu kıtayı sırasıyla %7,4 ile Asya-Pasifik ülkeleri ve %5,3 ile Amerika kıtası ülkeleri izlemektedir. Diğer taraftan ILO'nun tahminlerine göre çocukların önemli bir kısmı tarım sektöründe çalıştırılmakta (%70,9), bu sektörü %17,2 ile hizmet sektörü ve %11,9 ile sanayi sektörü takip etmektedir(https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf). Çocukların çalıştırılması sorunu özellikle dünyanın az gelişmiş bölgelerinde kendini daha fazla hissettirmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNİCEF) tahminlerine göre az gelişmiş ülkelerde her dört çocuktan biri çalışmaktadır (https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/).

Küresel ölçekte önemli bir sorun olan çocukların çalıştırılması olgusu Türkiye'de de kendini göstermektedir. Türkiye'de çocuk çalışanlarla ilgili en kapsamlı araştırmalardan biri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan "Çocuk İşgücü Anketi" dir. Bu araştırma son

olarak 2012 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucuna göre elde edilen önemli bulgular Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Temel Çocuk İşgücü Göstergeleri (6-17 yaş), 2006-2012

Göstergeler	2006 [1] (Ekim-Kasım-Aralık)		2012 (Ekim-Kasım-Aralık)	
	(Bin Kişi)	(%)	(Bin Kişi)	(%)
6-17 yaş grubu nüfus	**15 025**	-	**15 247**	-
İstihdam (6-17 yaş)	**890**	**100,0**	**893**	**100,0**
Yaş grubu				
6-14	285	32,0	292	32,7
15-17	605	68,0	601	67,3
Cinsiyet				
Erkek	601	67,5	614	68,8
Kadın	289	32,5	279	31,2
Yerleşim yeri				
Kent	490	55,1	400	44,8
Kır	400	44,9	493	55,2
Sektör				
Tarım	326	36,6	399	44,7
Sanayi	275	30,9	217	24,3
Hizmet	289	32,5	277	31,0
İşteki durum				
Ücretli veya yevmiyeli	505	56,7	470	52,6
Kendi hesabına	24	2,7	10	1,1
Ücretsiz aile işçisi	362	40,7	413	46,2
İstihdam oranı (6-17 yaş)	-	**5,9**	-	**5,9**
6-14	-	**2,5**	-	**2,6**
15-17	-	**16,6**	-	**15,6**

[1] 2006 yılı sonuçları, 2008 bazlı nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.
Not: Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659 (Erişim Tarihi: 07.07.2018).

Tablo 1'e göre Türkiye'de 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 893 bin kişidir. Bu çocukların %32,7'si 6-14 yaş grubunda yer almaktadır. Çalışan çocukların %68,8'i erkektir ve %55,2'si kırsal yerleşim yerlerinde çalıştırılmaktadır. Çalışan çocukların sektörlere göre dağılımına bakıldığında ise, %44,7'si tarım, %31'i hizmet ve %24,3'ü sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Ayrıca çocukların %52,6'sı ücretli ve yevmiyeli ve %46,2'si ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılmaktadır.

Ayrıca, TÜİK tarafından yapılan "İstatistiklerle Çocuk" araştırması sonuçlarına göre 2017 yılında 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı %20,3 olarak gerçekleşmiştir (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596). Buna göre 15-17 yaş grubunda yer alan her beş çocuktan biri istihdam içerisinde yer almaktadır.

Diğer taraftan çocukların erken yaşlarda çalışma hayatına girmelerine yol açan birçok neden söz konusudur. Yoksulluk ve gelir yetersizliği, düzensiz göçler, hızlı nüfuz artışı, denetim ve mevzuattan kaynaklanan sıkıntılar, eğitim sorunları, kültürel faktörler, işvrenlerin talebi vb. nedenler çocuk işçiliğinin artışında önemli rol oynamaktadır (Dursun, 2017: 170). Bu faktörlerden aile gelirinin yetersizliği ve yoksulluk çocuk işçiliğinin hem bir nedeni hem de sonucu olarak önemli bir etkendir. Çocuk çalışanların en yoğun olduğu bölgelerin aynı zamanda gelir yetersizliği olan ülkeler olması bu durumu doğrular niteliktedir. Sunal (2011) tarafından yapılan 148 ülkenin kişi başına gelir düzeyi ile çocuk işçiliği rakamlarının

karşılaştırıldığı çalışmada negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ILO'nun yapmış olduğu bir araştırmada da gelir düzeyi düştükçe çocuk işçi oranının arttığı tespit edilmiştir. Buna göre bahsi geçen araştırma sonucuna göre, düşük gelir grubunda yer alan ülkelerdeki çocukların %22,5'i çalışırken, alt orta gelir grubunda bu oran %9'a ve üst orta gelir grubunda bu oran %6'ya düşmektedir (ILO, 2013: 7). Türkiye'de de çocukların çalışmayı tercih etmelerinde ilk sırlarda gelir yetersizliği gelmektedir. 2012 yılı TÜİK Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre çocukların çalışması altından yatan en önemli neden olarak %41,4 ile "hane halkı gelirine katkıda bulunmak" ilk sırada gelmektedir.

Çocuk çalışan sayısının artışında rol oynayan bir diğer etmen ise çocuk işgücü talebidir. Çocukların fiziksel yapılarından kaynaklanan bazı becerileri el yapımı süs eşyaları, el yapımı geleneksel dokuma ve örgü ürünleri gibi işlerde evde veya küçük atölyelerde çalıştırılmasına neden olmaktadır (Tor, 2010: 33).

Kısaca ele alınan bu nedenlerden dolayı dünya genelinde çocuk çalışan sayısı oldukça yüksektir. Ne var ki bu çocuklar çalışırken birçok sorunla da karşı karşıya gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de erken yaşlardan itibaren çalışma hayıtına girmek durumunda kalan çocukların yaşamış olduğu sorunları ve bu sorunların çözümü ile ilgili önerileri ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, masa başı ve kütüphane odaklı bir çalışma olup, çalışmanın hazırlanmasında çocuk işgücü ile ilgili istatistiki veriler, bu konuda yapılan araştırmalar ve hazırlanan raporlardan faydalanılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmadan elde edilen bulgular sorunlar ve çözüm önerileri olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır.

3.1. Çocuk Çalışanların Yaşadığı Sorunlar

Çalışan çocuklar duygusal, ruhsal ve fiziksel gelişimlerini olumsuz etkileyecek birçok sorunla karşılaşma riski taşımaktadır. Ülkemizde çocuk çalışanların yaşadığı sorunları ulusal ölçekte ortaya koyan istatistiki bir veri veya ulusal ölçekli bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuk çalışanların ne gibi sorunları ne sıklıkla yaşadıkları gibi bilgileri ortaya koyabilmek amacıyla bu konuda yapılan alan araştırması sonuçları ile çeşitli kurum ve kuruluşların hazırladığı araştırma raporlarından faydalanılmıştır. Yapılan bu araştırmalarının sonucunda çalışan çocukların yaşadığı sorunlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- *Eğitimden yoksun kalma:* Küçük yaşlardan itibaren çalışmak zorunda kalan çocukların karşılaştıkları önemli sorunların başında eğitime devam edememe gelmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında çalışan çocukların önemli bir kısmı ya eğitimlerine devam edememekte ya da uzun süreler çalışmalarından dolayı dersleriyle ilgili sıkıntılar yaşamaktadır. Örneğin Dursun ve Aksakal (2018) tarafından İstanbul'da sokakta çalışan çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, araştırma kapsamında yer alan çocukların %39,5'inin okula devam etmediği tespit edilmiştir. TÜİK Çocuk İşgücü Araştırmasına (2012) göre de çalışan çocukların %50,2'si okula devam etmemektedir. Çalışan çocukların eğitimlerine devam edemesi diğer birçok çalışmada da öne çıkan sorunlardan biridir (Baştaymaz, 1990; Kolaç, Ergün ve Erol, 2006). Maalesef, çalışan çocukların eğitimle ilgili yaşadıkları bu sorun ise yoksulluk ve eğitimsizlik arasında bir kısır döngüye yol açmaktadır. Aile yoksul olduğu ve yeterli geliri olmadığı için erken yaşlardan itibaren çalışmak zorunda kalan çocuklar eğitimlerini yarıda bırakmak durumunda kalabilmekte bu durumda çocukların gelecekte daha yüksek gelirli işler bulma olasılıklarını olumsuz yönde

etkilemektedir (Dursun, 2016: 179). ILO'nun yapmış olduğu tahminlere göre ilave her bir yıllık eğitim toplam kazancı ortalama %11 oranında arttırmaktadır (ILO/IPEC Mobilya Sektöründe Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Raporu, 2007:24). Buna göre, çocukların çalışmaları neticesinde eğitimlerini yarıda bırakmak durumunda kalmaları gelecekteki muhtemel kazançlarını da düşürmektedir.

- *Uzun sürelerle çalıştırılma ve kazaya maruz kalma:* Çocukların çalışma sürelerinin uzun olması zihinsel ve fiziksel yorgunluklara yol açmakta ve bu durum kaza riskini arttırmaktadır (Büken ve Büken, 2013: 44-45). Bun konuda yapılan birçok çalışmada çocukların aşırı sürelerle çalıştığı/çalıştırıldığı bulgusu elde edilmiştir. Sokakta çalışan çocuklar üzerine yapılan bir çalışmada (Dursun ve Aksakal, 2018) çocukların büyük çoğunluğunun haftada 5 ile 7 gün arasında, günde ise 12-15 saat arasında çalıştığı görülmüştür. Gülçubuk (2012) tarafından tarım sektöründe çalışan çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada ise çocukların ortalama çalışma süresi 11,7 saat olarak tespit edilmiştir. Literatürde diğer birçok çalışmada çocukların çalışma sürelerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Kolaç, Ergün ve Erol, 2006). Çalışan çocukların ne kadarının iş kazası geçirdiği ile ilgili ise resmi veriler oldukça yetersizdir. Çünkü çocukların önemli bir kısmı kayıt dışı çalıştırılmakta veya sokakta, mendil satıcılığı, ayakkabı boyacılığı gibi marjinal işlerde çalışmaktadır. Görak ve Gülçiçek (2000) tarafından yapılan bir araştırmada araştırma kapsamındaki çocukların %19'unun iş kazası geçirdiği bulgusu tespit edilmiştir. Akyan ve Atak (2004) çalışmasında ise bu oran %34 olarak tespit edilmiştir. Bir Kolaç, Ergün ve Erol (2006) tarafından yapılan diğer çalışmada ise, semt pazarında çalışan çocukların %31,5'inin son bir yıl içinde pazarda kaza geçirdiği ve %36'sının kesici bir aletle yaralandığı bulgusu elde edilmiştir.
- *Şiddete maruz kalma ve suça yönlendirilme*: Çocukların maruz kaldıkları önemli bir sorunda şiddettir. Sokakta çalışan çocukların ise bu anlamda daha fazla risk altında olduğu görülmektedir. Çelik ve Baybuğa (2009) tarafından yapılan bir araştırmada sokakta çalışan çocuklar arasında sözlü, fiziksel ve cinsel taciz olaylarının oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Kara ve Çalık (2012) tarafından yapılan bir çalışmada sokakta çalışan çocukların %87.21"inin sokakta çalışırken çeteler ve diğer insanlardan tepki ve şiddet gördüklerini tespit etmiştir. Ayrıca aynı araştırmada çocukların %21.33"ü suça yönlendirildiklerini belirtirmiştir.
- *Zararlı alışkanlıklar edinme:* İleri ve arkadaşları (2005) tarafından otomotiv sektöründe çalışan 378 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmada çocukların %33,3'ünde sigara ve %14,3'ünde alkol kullanımı saptanmıştır. Bu alanda yapılan diğer çalışmalarda da çalışan çocuklar arasında bağımlılık yapıcı madde kullanımının yaygın olduğunu gösteren tespitler yapılmıştır (Şişman, 2006; Bilgin, 2009; Kızmaz ve Bilgin, 2010; Dursun ve Aksakal, 2018).
- *Sağlık sorunları yaşama*: Küçük yaşlarda çalışmak çocukların bedensel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. İleri ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan çalışmada çalışan çocuklar sağlık taramasından geçirilmiş ve bu çocuklarda %38.1 oranında ağız ve diş hijyen bozukluğu, %11.1'inde gelişme geriliği saptanmıştır. Ayrıca, anormal laboratuvar bulgularından %9,5 oranında hiperlipidemi ve %5,6 oranında ise anemi saptanmıştır. Ayrıca erken yaşlardan itibaren aile geçimine katkıda bulunmak gibi ağır bir yükün altına girmek çocuklar için önemli bir stres kaynağı olmakta ve bu durum bu çocukların duygusal ve ruhsal gelişimi olumsuz etkilemektedir (Duyar, 2013: 12). Yapılan bir çalışmada da sokakta çalışan çocukların depresyon ortalamalarının okula devam eden çocukların depresyon ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Aysev, Ulukol ve Ceyhun, 2000). Kolaç, Ergün ve Erol (2006) tarafından pazarda çalışan 8-18 yaş arası çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada ise, çocukların %28,1 inin bel ağrısı,

%21,3'ünün ayak ağrısı, %9'unun sırt ağrısı sorunları yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu çocukların %42,7'sinin yorgunluk/ halsizlik olduğu ve son bir yıl içinde %39,3'ünün tedavi gerektiren bir sağlık sorunu yaşadığı gözlemlenmiştir.

3.2. Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Çözüm Önerileri

- *Eğitim:* Çocuk işçiliğinin önlenmesinde kullanılabilecek en etkili araçlardan biri eğitimdir. Bu nedenler çocukların temel eğitime erişimi kolaylaştırılmalı ve özellikle yoksul ailelerin eğitim masrafları devlet tarafından karşılanmalıdır. Ayrıca çıraklık ve mesleki eğitim kurumlarının işlevselliği arttırılarak çocukların belli mesleki becerileri edinmelerinin önü açılmalıdır. Özellikle yoksul ailelerin çocuklarının içinde bulundukları kısır döngüden kurtulmak için eğitimin en önemli araç olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.
- *Toplumun duyarlılığını arttırmak*: Çocuk işçiliğinin önlenmesinde toplumun desteği oldukça önemlidir. Bu anlamda toplumun bu konuda bilgilendirilmesi ve duyarlılığının arttırılması gerekmektedir (Dur ve Öztürk, 2017: 633). Bunun için ise farklı araçlar kullanılabilir. Örneğin tüketilen ürünlerin üzerinde "üretim aşamasında çocuk emeği kullanılmamıştır" şeklinde bilgilendirici etiketlerin yer alması bu konuda bilincin oluşmasına katkı sağlayacaktır (Dursun, 2016: 201). Ayrıca son zamanlarda ülkemizde farklı konularda kullanılan kamu spotlar çocuk işçiliğiyle ilgili konularda da düzenlenerek bu konuda toplumun geniş kesimlerine ulaşılabilir.
- *Yoksulluğun önlenmesi*: Çocukların çalışmasının altında yatan en önemli nedenlerin başında aile gelirinin yetersizliği gelmektedir. Bu açıdan ailenin ekonomik durumunu güçlendirecek sosyal politika uygulamalarının hayata geçirilmesi çocuk işçiliğinin önlenmesinde oldukça önemlidir. Bu anlamda aile içinde yetişkinlerin istihdamına imkân sağlayacak teşviklerin hayata geçirilmesi, çocuklarının çalışma riski bulunan yoksul ailelere gelir yaratıcı ve yoksulluğu azaltıcı imkânlara ve finansman kaynaklarına ulaşmada kolaylıklar sağlanması gerekmektedir (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı [2017-2013], 2017: 59).
- *Sosyal güvenlik ve sosyal koruma ağının genişletilmesi:* Bazı ailelerin sosyal güvenlik kapsamı dışında kalması, ailelerin çocukların istihdamına yönelmelerine yol açmakta ve bu durumda çocuk işçiliğini artırmaktadır. Bu noktada özellikle yoksul aileleri kapsayacak şekilde sosyal güvenliğin kapsamının arttırılması, sosyal güvenlik araçlarının yoksulluk ve gelir adaletsizliğini düzeltecek bir araç olarak kullanılması ve sağlık hizmetlerine erişimin etkin ve kaliteli hale sağlanması gerekmektedir (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı [2017-2013], 2017: 60).
- *Etkin bir denetim sisteminin uygulanması:* Başta anayasa olmak üzere ulusal mevzuatta çocukları koruyacak bir çok hüküm bulunmakla beraber bu düzenlemelerin etkili denetimlerinin yapıldığını söylemek oldukça zordur. Bu açıdan işyerlerinin veya çalışma ortamlarının denetimlerinin yapılması ve mevzuata aykırı çocuk çalıştıran işletmelere gerekli idari yaptırımların uygulanması gerekmektedir. Ancak bu denetimleri yapacak iş müfettişi sayısı Türkiye'de oldukça yetersizdir. İş Teftiş Kurulu Başkanlığı 2017 Faaliyet Raporuna göre iş sağlığı ve güvenliği yönünden yapılan teftiş sayısı 10.804 olarak gerçekleşmiştir (https://www.csgb.gov.tr/media/8461/2017.pdf). Türkiye'de işletme sayısı dikkate alındığında ise denetlenen işyeri sayısının toplam işyeri sayısının %1'ini geçmediği söylenebilir. Bu açıdan çocuk işçiliği ile mücadele de denetimlerin arttırılması ve bunun içinde denetim yapacak iş müfettişlerinin sayısının arttırılması önem arz etmektedir.
- *İşletmelerin çocuk işçiliğiyle önlenmesiyle ilgili sosyal sorumluluklarını arttırma*: çocuk işçiliğinin önlenmesi noktasında toplumun diğer kesimleri gibi işletmelerin de üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu noktada işletmelerin "Sosyal Sorumluluk 8000 Standardı" ve "Sosyal Etiketleme" sistemlerini

hayata geçirmesi çocuk işçiliğiyle mücadele de önemli katkılar sağlayacaktır (Tokol, 2013: 57).

SONUÇ

Bu çalışmada çocuk işçilerin yaşamış olduğu sorunlar ve bu sorunların çözümünde kullanılabilecek araçlar bu konuda yapılan çalışmalar ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Alınan veya alınmaya çalışılan tüm tedbirlere ve yapılan birçok uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeye rağmen günümüzde milyonlarca çocuk erken yaşlardan itibaren çalışma yaşamına girmek durumunda kalmaktadır. Bu durum pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında ise, eğitimden yoksun kalma, uzun sürelerle çalışmaları nedeniyle fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar yaşama, kazaya maruz kalma, sağlık sorunları yaşama, şiddete maruz kalma vb. gelmektedir. Bu sorunlar ise, gelecekte telafisi mümkün olmayan daha büyük sorunların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

Diğer taraftan çocuk işçiliğinin altında birbiriyle ilişkili birçok neden yattığı için bu sorunun çözümü için birden çok aracın kullanılmasını gerektirmektedir. Çocuk işçiliğine yol açan nedenlerin çözüme kavuşturulması için toplumun tüm kesimlerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Özellikle çocuk işçiliğini önlemeye yönelik hazırlanacak eylem planlarında etkin bir sosyal diyalog mekanizmasının hayata geçirilmesi ve çok taraflı katılımın esas alınması gerekmektedir.

Çocuk işçilerin yaşadığı sorunları ve bunlarla ilgili çözüm önerilerini ortaya koymaya çalışan bu çalışmanın bazı kısıtları da bulunmaktadır. Çalışmanın en önemli kısıtlarından biri çocuk işçilerin yaşadığı sorunları ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmaların kısıtlı örneklemler üzerinde gerçekleşmesidir. Bu konuda yapılan birçok çalışma sokakta, tarımda veya sanayide çalışan küçük örneklemler üzerinde gerçekleşmiştir. Bu sorun elde edilen bulguların tüm ülkeye veya bütün sektörlere genelleştirilmesi önünde önemli bir kısıttır. Bu konuda ulusal bir veri sisteminin oluşturulması ve bu sistemin sürekli olarak güncellenmesi daha sağlıklı ve güvenilir sonuçların ortaya koyulması açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Akyan, M. A., Atak, N. (2004). Çankırı Sanayi Sitesinde Çalışan Çocuklar ve Çalışma Koşulları, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(3), s.139-151.

Altan, Ö. Z. (2004). *Sosyal Politika,* Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

Aysev, A., Ulukol, B., Ceyhun, G. (2000), Çalışan Ve Okuyan Çocukların "Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği" İle Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 53(1), s.27-30.

Baştaymaz, T. (1990). 6-15 Yaş Grubu Bursa'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.

Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(27), s.232-244.

Büken, E., Büken, B. (2013). Çalışma süreleri ve ücretler: Çalışan çocuğun kabullenilmiş istismarı mı? (Çıraklık okullarında yapılan bir çalışma), *Adli Tıp Bülteni*, 18(2), s.39-46.

Çelik, S.S, Baybuğa M.S. (2009). Verbal, physical and sexual abuse among children working on the street. *Australian Journal of Advanced Nursing,* 26(4), s.14-22

Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı [2017-2013]. (2017). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Çalışma Genel Müdürlüğü, Ayrıntı Basımevi, Ankara.

ÇSGB, https://www.csgb.gov.tr/media/8461/2017.pdf (Erişim Tarihi:07.08.2018)

Dur, A.İ.B., Öztürk, M. (2017). Türkiye'de Ve Dünyada Çocuk İşçiliği Ve Mücadele Politikaları: Sdü Myo Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), s. 613-635.

Dursun, S, Aksakal, E. (2018). Çalışan Çocukların Sorunları Üzerine Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (15), s.41-56.

Dursun, S. (2017), "Çalışma Hayatında Çocuklar", *Çalışma Yaşamında Özel Gruplar* (Ed, Salih Dursun, Serpil Aytaç), Ekin Yayınevi, Bursa.

Duyar, İ. (2013). Çalış(tırıl)an Çocuklarda Bedensel Yıpranmalar, *İnsanbilim Dergisi*, 2(1), s.1-14.

Görak, G., Gülçiçek, S. (2000). Çalışan Çocukların Sorunları ve Benlik Saygıları, 1. *İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı*, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 329-338.

Gülçubuk, B. (2012). Tarımda Çocuk Emeği Sömürüsü ve Toplumsal Duyarlılık, *Çalışma ve Toplum Dergisi,* 2, s.75-94.

ILO, http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm (Erişim Tarihi: 22.08.2018)

ILO, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf (06.08.2018).

ILO/IPEC Mobilya Sektöründe Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Raporu. (2007). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Kara, K.S.B., Çalık, T. (2012). Sokakta Çalışan Çocukların Eğitim İhtiyaçları, *GUJGEF*, 32(3), s. 673-695.

Kızmaz, Z., Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar Ve Suç: Diyarbakır Örneği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(32), s.269-311.

Kolaç, N., Ergün, A., Erol, S. (2006). Pazarda Çalışan Çocukların Çalışma Koşulları Ve Sağlık Durumları, *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 7(26), s. 30-36.

Sunal, O. (2011). Gelir Düzeyi ve Çocuk Emeği Arasındaki İlişki: Ülkelerarası Bir Karşılaştırma, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (1), s.117-128.

Şişman, Y. (2006). Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri: Sorunlar ve Çözüm Önlemlerine Yönelik Eskişehir Örneği, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Tokol, A. (2013). Özel Olarak Korunması Gereken Gruplar-1, *Sosyal Politika-II*, (Ed.Yusuf Alper, Aysen Tokol, Çağlar Özdemir), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Tor, H. (2010). Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Boyutları, *Journal of World of Turks*, 2 (2), s.25-42.

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659 (Erişim Tarihi: 07.07.2018).

TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596 (Erişim Tarihi: 08.06.2018).

UNICEF, https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/ (Erişim Tarihi: 08.08.2018).

Yıldız, Ö. (2007). Çalışan Çocuklar, 'Sorun' mu? 'Çözüm' mü?, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(2), s.57-66.

View publication stats